

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Leonardi Lessii E Societate Iesv Theologi. In D.
Thomam De Beatitudine. De Actibus Hvmanis. De
Incarnatione Verbi. De Sacramentis Et Censuris.
Prælectiones Theologicae Posthumæ**

Lessius, Leonardus

Lovanii, 1645

Qvaestio XVII. De Imperio. In Nouem Articulos diuisa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72898)

ARTICVLVS IV.

Vtrum vsus precedat electionem?

8
 Responde-
 tur sub di-
 stinctione.

Conclusio Prima, Si electio & vsus comparentur ad idem; electio est prior vsu: electio enim pharmaci, est prior vsu pharmaci; electio instrumenti, est prior vsu instrumenti.

Conclusio Secunda, Si comparentur ad diuersa, vsus potest antecedere electionem: nam vsus, quo voluntas vititur intellectu ad consultandum, est prior electione; quæ sequitur consultationem.

Prior Conclusio probatur à D. Tho: satis obsecrè. Potest sic explicari. Voluntas prius respicit aliquid tamquam obiectum volitum, quam respiciat illud tamquam effectum suum executioni mandandum: sed per electionem respicit medium tamquam obiectum volitum; per vsum verò tamquam effectum suum mandandum executioni ad finem consequendum: ergo electio est prior vsu. Idè clariùs sic probari potest. De ratione electionis nõ est vt simul tempore & naturà coniunctam habeat executionem (eligimus enim id quod postea exequendum est:) atqui de ratione vsus est, vt simul tempore & naturà sit coniunctus executioni: ergo electio præcedit vsum. Minor probatur; quia vsus formalis seu passiuus est ipsa executio seu operatio potentia exequentis; vsus autè actiuus est quidem ipsa volitio ordine naturæ prior executione; sed hæc volitio non habet rationem vsus actiui, nisi quatenus iam actu mouet potentiam exequentem; & ita vsus actiuus includit executionem in obliquo; est enim volitio mouens actu potentiam exequentem ad operandum.

Dices, Hinc sequi, eundem numero actum posse esse vsum actiuum, & electionem.

Respondeo, Id verum esse. Tamen actus ille alià ratione est electio, alià vsus. Est electio, quatenus est volitio mediij, tamquam obiecti. Est vsus actiuus, quatenus est causa mouens ad executionem, coniuncta executioni. Sunt igitur diuersæ rationes horum actuum, etiam si in eundem numero actum possint conuenire.

Idem numero actus potest esse electio & vsus actiuus.

DVBIVM.

Quando electio sit actus distinctus ab vsu actiuo, & quando non?

Respondeo, Quando aliquis ita eligit aliquod medium, vt ex vi illius electionis non sequatur immediatè executio, sed opus sit alia voluntate ad executionem; tunc electio est actus omnino distinctus ab vsu actiuo. Vt cum proponimus aliquid facere, v. g. studere, sumere medicamentum; sed non statuius simul de tempore, loco, modo, materià & similibus circumstantijs ad executionem necessarijs; quo pacto passim fit electio mediolorum. Et ita verum est quod ait D. Thomas ad 1. *Vsum esse medium inter electionem & executionem*, quia est actus medius distinctus ab extremis.

Quando verò ita quis eligit, vt ex vi illius electionis absque alia volitione interueniente sequatur executio, tunc illa electio eodem momento quo sequitur executio, fit vsus actiuus. Vt cum aliquid eligimus hic & nunc cum ceteris circumstantijs, v. g. hanc medicinam hoc tempore & loco sumendam: & hoc modo vsus non est actus medius inter electionem & executionem, tamquam realiter distinctus ab electione; sed idem actus secundum rem est electio & vsus actiuus; & solum secundum rationem, scilicet quatenus habet rationem vsus, est medius.

Notandum in Resp. ad 3. vbi D. Thomas ait in quolibet actu voluntatis posse accipi consensum; electionem, & vsum, id non sic esse intelligendū, quasi in quouis actu voluntatis hæ tres rationes explicitè concurrant; id enim falsum est; sed solum implicitè & virtute hæc sunt per vnum eundemque actum tripliciter consideratum, quia omnis actus voluntatis implicitè reflectitur super seipsum. Itaque qui eligit aliquid, implicitè etiam eligit ipsum eligere, quatenus præfert ipsum eligere ei, quod est non eligere. Consentit etiam in electionem, quatenus placet absolute electio sine comparatione ad non eligere. Denique vititur etiam sua voluntate ad electionem, quatenus per eundem actum eam ad electionem applicat. Itaque solum est vnus actus simplex triplici modo consideratus. Possent hoc modo etiam plures rationes in eodem actu considerari; vt actus imperij, & vsus passiuus.

7
 Responde-
 tur sub di-
 stinctione.

Explicatur
 D. Thomas,
 quomodo
 in omni
 actu sine
 consensu
 electio &
 vsus.

QVÆSTIO XVII.

De Imperio.

ARTICVLVS I.

Vtrum Imperare sit actus rationis?

Conclusio, Imperare est essentialiter actus rationis: supponit tamen actum voluntatis, cuius virtute moueat ad exercitium actus.

DVBIVM I.

Cuius potentia actu sit imperium?

Quidam Doctores sentiunt, Imperium esse actum voluntatis. Nihil enim esse aliud, quam efficacem volitionem, vt aliquid fiat. Ita Iac. Almainus tract. 3. Moral. c. 2. Ioan. Medina C. de oratione, q. 2. Occam in 3. q. 12. & alij.

Contrarium docet hic D. Thomas cum suis. Verum vtraque sententia rectè explicata vera est. Vnde notandū est, imperium dupliciter accipi posse; Primò, Propriè: & sic respicit alterum, sci-

Almainus,
 Medina,
 Occam.

licet

Imperium dupliciter accipitur

licet inferiorem: nemo enim proprie sibi imperat, sed alteri in quem habet ius superioris: sicut etiam nemo seipsum orat aut rogat, aut sibi ipsi aliquid suadet: haec enim omnia respiciunt alterum.

Secundò, Generalius: quomodo omnes actus qui pendet à ratione & voluntate, dicuntur imperari.

2 Imperium proprie est actus intellectus.

Dico Primò, si imperium accipiat proprie, ut respicit alterum, sic non est actus voluntatis, sed intellectus. Probatur Primò, Quia nemo dicitur imperare suo inferiori, eò quòd velit aliquid fieri. Nam inferior non tenetur illud facere, etiamsi sciat superioris voluntatem, nisi ulterius id illi imperetur: ergo imperium proprie non est volitio, sed aliquid aliis actus; qui non potest esse alterius potentia, quàm intellectus.

Secundò, sicut se habet deprecatio ad superiorem, & suasio ad parem vel quasi parem; ita imperium se habet ad inferiorem. Atqui deprecatio non est actus voluntatis, sed intellectus; similiter suasio: ergo & imperium. Minor probatur: nam deprecatio est locutio quaedam, per quam desiderium superiori explicamus; ut ostensum est l. 2. de Iustitia & Iure cap. 37. tractatu de oratione, dubio 2. Similiter suasio est locutio quaedam consilium alteri alteri explicans. Atqui locutio est actus intellectus (agimus enim de locutione inferiore.) Quod patet, quia locutio inferior fit, vel per actum iudicij interioris sine conceptu vocum; vel per apprehensionem signorum vocalium, quibus explicatur iudicium: ut quando mens interius loquitur in aliqua lingua; quod fit, quoties locutio inferior dirigitur ad formandam exteriorem.

Locutio inferior fit dupliciter.

Tertiò, Tunc proprie dicitur quis imperare, quando ordinat eum, cui imperat, ad aliquid agendum, significando suam voluntatem, & illa significatione movendo: ut cum dicit inferiori, fac hoc. Atqui talis ordinatio per talem significationem, est actus rationis: ergo imperare est actus rationis. Maior patet ex communi modo concipiendi. Minor probatur, quia sicuti formare propositionem, quã aliquid significetur absolute, est actus rationis; ita etiam formare rationem, quã aliquid significetur, movendo ad opus, est actus rationis.

Ut autem haec melius intelligantur. Notandum est, ad imperium posse concurrere plures actus. Primus est, Iudicium intellectus, Bonum esse hoc fieri. Secundus, Voluntas ut inferior hoc faciat. Tertius, Voluntas illum obligandi. Quartus, Locutio significans hanc voluntatem. Quintus, Obligatio producta in inferiore per illam locutionem.

Ex his, primus, secundus, & tertius actus non sufficiunt ad rationem imperij, sed quartus sufficit, suppositis prioribus. Quintus autem est effectus imperij, quando quis serio & iuste imperat.

Potest autem locutio illa fieri dupliciter, ut recte notavit D. Thomas, Primò, Absolute; ut si quis diceret se habere voluntatem ut inferior faciat opus: & sic non est explicitum imperium; quia voluntas superioris non intimatur inferiori cum quadam motione & veluti impulsu: tamen quando tale quid dicitur intentione movendi inferiorem, est instar imperij. Secundò, fieri potest cum quadam motione & impulsu morali: ut cum dicitur inferiori, fac hoc. Tunc enim non solum significat superior suam volun-

3 In unam actus concurrant ad imperium.

Locutio per imperium fit dupliciter.

tatem inferiori, sed eo modo significat, ut per illam significationem causet obligationem, & veluti impetum moralem ad opus in inferiore. Hic modus significandæ voluntatis est proprius imperij, unde nemo eo uti potest, nisi se gerat ad alterum instar superioris.

Hinc sequitur Primò, Imperium formaliter esse in genere signi. Est enim signum voluntatis superioris, gignens obligationem in inferiore; si est in genere tamen est iustum & verum imperium. Quod addo, quia interdum imperium non parit obligationem; vel quia imperans non habet potestatem; & tunc imperium est iniustum: vel quia non intendit obligare; & tunc non est imperium verum; sed solum desiderij explicatio. Ratio cur imperium debeat esse in genere signorum, est, quia est id, quo voluntas superioris movet voluntatem inferioris: atqui hoc fieri non potest influxu immediato, sed solum mediante signo, quo voluntas superioris intellectui inferioris representetur: ergo &c.

4 Imperium tamen est iustum & verum imperium. Quod addo, quia interdum imperium non parit obligationem; vel quia imperans non habet potestatem; & tunc imperium est iniustum: vel quia non intendit obligare; & tunc non est imperium verum; sed solum desiderij explicatio.

Sequitur Secundò, Internam locutionem in nobis non sufficere ad completam imperij rationem, sed ulterius requiri externam. Ratio est, quia per solam interiorem non possumus alteri nostram voluntatem significare; si tamen id possemus, sicut Angeli possunt, sufficeret.

Dico Secundò, si imperium accipiatur generalius (quo modo una potentia alteri dicitur imperare) etiam actus voluntatis efficax, & iudicium practicum dirigens operationes, recte dicitur imperium.

Voluntas efficax, & iudicium practicum dicitur imperium.

Probatur, quia duæ sunt conditiones seu officia imperantis, scilicet præscribere quid & quomodo sit agendum, & movere alios ad agendum. Ratione prioris officij, iudicium practicum intellectus recte dicitur imperium, quia intellectus hoc iudicio tamquam superior præscribit quid, quomodo, quando, ubi agendum: & ostendit obligationem, si qua subsit: quòd fit ut tamquam imperium superioris debeamus illud sequi. Hoc modo dicimus obedire rationi, & pars inferior superiori, iuxta Aristot. 1. Polit. c. 3. Sic idem Aristot. 1.6. Ethic. c. 10. ait, Prudentia esse imperare opus faciendum: non quòd prudentia proprie imperet homini in quo est, cum non imponat obligationem: sed quia præscribit quid rectum sit, & ostendit obligationem: Ratione posterioris officij, actus voluntatis vocatur imperium; quia per hunc actum ceteræ potentia moventur ad executionem. Unde D. Thomas q. 71. a. 6. ad 2. ait voluntatis esse imperare ceteris potentij & intellectui.

Aristot. c. 10. ait, Prudentia esse imperare opus faciendum: non quòd prudentia proprie imperet homini in quo est, cum non imponat obligationem: sed quia præscribit quid rectum sit, & ostendit obligationem: Ratione posterioris officij, actus voluntatis vocatur imperium; quia per hunc actum ceteræ potentia moventur ad executionem.

D. Thomas.

DUBIUM II.

Utrum illud imperium rationis proprie dictum distinctum à iudicio sit necessarium ad actus elicitos vel imperatos voluntatis?

Quidam putant ad omnem actum voluntatis liberum, illud imperium rationis, quo mens sibi dicat, Fac hoc, esse necessarium.

6 Quidam existimant.

Probant Primò, Quia ad prudentiam, ac proinde ad rationem practicã requiruntur tres actus, iuxta Aristot. 6. Ethic. c. 9. & 10. scilicet Consilium quod ipse refert ad virtutem, Iudicium quod ipse refert ad obsequium: & Imperium quod ad virtutem. Atqui hic actus imperij est præcipuus: ergo requiritur non minus quàm iudicium.

Ex Aristot.

H iij Secundò

Secundò probant, Ex parte intellectus debet assignari propria causa, cur voluntas eliciat actum circa obiectum: sed nulla potest huius rei esse propria causa præter hoc imperium: ergo semper requiritur hoc imperium.

Maior probatur; tum quia alioquin voluntas non moueretur nisi fortuito, & sine ratione in obiectum; quod constat esse falsum: tum quia voluntas per se est cæca, ac proinde ex parte intellectus debet dari peculiaris ratio ipsius motus.

Minor probatur, quia omne iudicium intellectus est indifferens, vt voluntas moueatur vel non moueatur: ergo ex parte iudicij non potest assignari propria ratio, cur voluntas moueatur potius in obiectum quam non moueatur: ergo hæc ratio referenda est in imperium intellectus. Confirm. quia fieri potest vt ex duobus vterque idem apprehendat & iudicet; & tamen alterius voluntas illud amplectatur, alterius non amplectatur. Cuius ratio non potest esse alia, quam quòd in altero fuerit imperium intellectus voluntatem mouens, in altero non fuerit. Hinc inferunt; Hoc imperium esse necessarium ad omnem actum liberum voluntatis: eoq; posito, necessarium voluntatem illi consentire; scilicet necessitate ex hypothesi.

Respondeo, Omnino verius esse non requiri ad actus voluntatis vel aliarum potentiarum, huiusmodi imperium intellectus distinctum à iudicio. Ita docent Henr. quodlib. 9. q. 6. Ocham in 3. q. 12. ar. 4. Almainus supra, & alij.

Probatur Primò, Quia vt voluntas possit vel aliquod obiectum, non requiritur aliud quam vt intellectus illud proponat sub ratione conuenientis, qua propositio abundè fit iudicando hic & nunc hoc esse conueniens. Similiter, vt possit nolle, sufficit, vt intellectus proponat illud cum aliquo defectu, vel vt non necessarium, quod etiam sufficienter fit iudicando: ergo non requiritur aliquod imperium à iudicio distinctum.

Antecedens patet, ex dictis supra q. 8. art. 1. Et ratio est, Quia omnis potentia non impedita potest ferri in suum obiectum conuenienti modo propositum. Et sanè, sine ratione dicitur voluntatem obiecto clarè per intellectum proposito non posse consentire, nisi intellectus alio quodam actu imperet voluntati, dicendo, fac hoc,

Dices, Imperium tale esse necessarium, vt voluntas determinetur ad consensum.

Sed contrà. Voluntas proposito obiecto, se ipsam determinat eliciendo consensum, vel illum suspendendo, vt supra ostensum est: atqui voluntas vt moueatur, non eget aliquo signo, quo significetur ipsi ipsam velle, vt moueatur aut consentiat. Ergo, &c. Confirm. Quia voluntas non percipit per se ipsam illam significationem imperij, sed solum per intellectum. Intellectus autem inde tantum concipit iudicium: ergo imperium non mouet voluntatem, nisi mediante iudicio.

Probatur Secundò, Imperium est significatio seu intimatio volitionis ordinata ad mouendam voluntatem, vt supra ostensum est: atqui voluntas vt moueatur, non eget aliquo signo, quo significetur ipsi ipsam velle, vt moueatur aut consentiat. Ergo, &c. Confirm. Quia voluntas non percipit per se ipsam illam significationem imperij, sed solum per intellectum. Intellectus autem inde tantum concipit iudicium: ergo imperium non mouet voluntatem, nisi mediante iudicio.

Hoc autem iudicium non est aliud, quam quo intellectus iudicat voluntatem velle, vt ipsamet eliciat actum, v. g. consensum. Quod iudicium non esse necessarium, constat.

Probatur Tertio, A simili in brutis. Sufficit enim apprehensio conuenientis vel disconuenientis, vt appetitus sensitivus prosequatur obiectum, vel vt fugiat: ergo similiter in parte rationali sufficit iudicium vel apprehensio, vt voluntas moueatur.

Quòd verò ad aliarum potentiarum actus non requiratur illud imperium intellectus, probatur Primò, Quia vt alia potentia operentur, non requiritur aliud, quam vt voluntas velit illarum operationes: ex vi enim talis volitionis statim vis animæ applicatur ad illam operationem: atqui vt voluntas velit, non requiritur illud imperium: ergo, &c. Secundò, Idcirco requiritur imperium proprie dictum, dum superior vult mouere inferiorem; quia voluntas superioris non est per se præsens potentij executiuis subditi, vt per se illas mouere possit. Quòd si per se præsens esset illa volitio, non opus esset imperio: atqui voluntas per se præsens est alijs potentij eiusdem suppositi: ergo vt illas moueat, non eget imperio. Confirm. Quia per se multò efficacius illas mouet, quam si tantum per signum aliquod sui moueret, (vnde fit vt vires inferiores non possint voluntati resistere.) Atqui imperium solum est signum voluntatis.

Aduerte tamen, locutionem quandam internam vel externam similem imperio (cum potius sit exhortatio) interdum esse vtilem, præsertim in rebus difficilibus ad voluntatem excitandam, vt maiori affectu vel conatu vel celeritate rem aggrediatur, vel vt constantius in ea perseveret. Sic sæpe dicitur in Psalmis, *Benedic anima mea Domino*, Item, *Lauda anima mea Dominum, spera in Domino, suscipe Dominum*. Ratio est, quia sicut exhortatio alterius vim habet excitandi animi ad opus, ita etiam exhortatio & locutio propria. Nam homo tunc fungitur vice duorum, tamquam sibi superior, sibi imperans; vel tamquam alter ipse se exhortans. Sic intellige illud D. Augustini l. 8. Confess. c. 9. *Imperat animus, vt velit animus, nec alter est, nec facit tamen. Imperat, inquam, vt velit qui non imperaret, nisi vellet; & non fit quod imperat, &c.* Videtur enim accipere imperium pro locutione illa mentali, quæ seipsum excitat animus, vt quod debiliter vult, firmiter & absolute velit. Ideò autem non fit, quod imperat, quia non absolute & omnino vult, sed optat potius, vnde etiam non omnino imperat, sed ex parte tantum; vt ibidem indicat Augustinus.

Ad prius argumentum in contrarium, Respondeo, Ad rationem practicam non requiri illos tres actus: sufficient enim duo, consilium & iudicium.

Quòd ad Aristotelem attinet, longè alia est mens ipsius. Primò, Quia non vult ipse *σύνεσις* & *γνώμην* requiri ad singulos actus prudentiæ voluntatem dirigentis, vt argumentum supponit. Secundò per *σύνεσις* non intelligit quoduis iudicium prudentiæ, sed acumen quoddam & perspicaciam ad rectè iudicandum, secundum regulas prudentiæ de conclusione consilij alterius. Exempli gratia, proponit aliquis quid sibi

per

Imperium intellectus propriè dictum, non est necessarium ad actus voluntatis.

Imperium interdum est vtile ad voluntatem excitandam.

Responso ad argumentum ex Aristotele.

Quid σύνεσις.

per consultationem videatur; is qui habet *ὀνειδισμὸν*, statim peripicit an consilij conclusio sit bona, & ad finem idonea, minima quaeque notans. Idem potest facere dum se reflectit super conclusionem consilij proprii. Colligitur hoc ex Arist. 6. Ethic. cap. 10. ubi dicit, *τὸ ζῶν ἐν ἡμῶν, consistere in recte iudicando de his, de quibus est prudentia* (id est, de his de quibus iudicat prudentia) alio dicente. Hinc vocari aliquem *ὀνειδιστὴν & ἰσοβέρον*. Et lib. 1. Magnorum Moral. cap. 35. ait, eum dici *σοφῶν*; & habere *ὀνειδισμὸν*, qui potest consultare & recte iudicare minima quaeque perspicendo.

Quid *γνώμη*.

γνώμη autem apud Arist. non significat imperium, sicut neque apud vllum Auctorem: sed significat, *rectum iudicium aequi & boni*, vt expressè habetur 6. Ethic. c. 11. *Aequum & bonum est, quod cum in specie videatur esse contra legem ratione vniuersalitatatis ipsius, iudicio prudentis secundum rationis aequitatem definitur.* Vnde Aristoteles lib. 5. Ethic. cap. 10. ait, *τὸ ἐπιεικὲς*, id est, *aequum & bonum, esse correctionem legis*, quando ipsa deficit à recto, propter vniuersalitatē.

Quid *ἐπιεικεία*.

Circa hoc versatur virtus quaedam quae dicitur *ἐπιεικεία*. Nam vt Aristoteles docet ibidem, circa idem versantur *ἐπιεικεία & γνώμη*. Est enim *ἐπιεικεία*, voluntas seu amor aequi & boni (etsi hoc nomen etiam aliter sumi possit:) *γνώμη* verò, est rectum iudicium eiusdem. Itaque *γνώμη* est iudicium intellectus dirigens virtutem *ἐπιεικείας*, tamquam propria eius regula; non autem imperium à iudicio distinctum. Deinde *γνώμη* non versatur in omni materia, in qua prudentia, vt ipsi existimant: sed solum in ea quae legibus repugnare videtur, eò quòd sit contra tenorem verborum. Vide Arist. 1. 2. magnorum Moral. c. 1. & 2. vbi haec omnia expressè docet.

Responsio ad secundum argumentum.

Ad secundum, Respondeo negando maiorem: si enim ex parte intellectus deberet assignari propria ratio, cur voluntas hęc & nunc consentiat, ipsa non determinaret seipsam ad exercitiũ actus: quod est contra D. Tho. suprà, & contra communem sententiam Doctorum. Vnde vlteriũ sequeretur, voluntatem non esse liberam ad exercitiũ actus, quia totum exercitium penderet ab imperio intellectus: vt suprà ostensum, q. 9. a. 1. dub. 6.

10 Voluntatis consensum non esse fortuitum.

Neque ex his sequitur, voluntatem fortuitò consentire. Quia voluntas consentit ex proposito & intentione (qui enim consentit, intendit consentire, non alio actu, sed illo ipso quo consentit.) Fortuitum autem dicitur, quod præter intentionem accidit. Alioqui imperium quoque ipsum quando liberum est, fortuitò fiet. Nam idcò hęc & nunc est imperium, quia voluntas illud vult. Quòd si imperium & quicquid alius actus voluntarius, idcirco non est fortuitus, quia fit secundum voluntatis intentionem; multò minùs ipse actus voluntatis erit fortuitus, cum sit secundum intentionem sui ipsius, atque adeo sui ipsius intentio.

Fortuitum. Quid?

ARTICVLVS II.

Verum imperare sit brutorum?

Conclusio est; Imperare non est brutorum. Ratio est, quia bruta non possunt seipsa vel alia ordinare ad aliquid agendum cum quadam motiua significatione. 11

ARTICVLVS III.

Verum vsus precedat imperium?

Prima Concl. vsus quo quis vtitur ratione consultando & iudicando de medijs, est prior imperio, quo quis imperat executionem. Probat; Quia iste vsus rationis est prior electione; consilium enim & iudicium præcedunt electionem: electio autem est prior imperio: ergo iste vsus rationis est prior imperio. 12

Secunda Concl. vsus quo quis vtitur potentia exequente vel medijs, vt subsunt potentia exequenti, est posterior imperio. Probat; quia imperium antecedit executionem: vsus autem non antecedit executionem; sed eam includit: ergo imperium antecedit vsum.

Vbi notandum est Primò, si nomen Imperij accipiat pro illa locutione qua quis seipsum hortatur ad rem deliberatam & electam aggrediendam: sic quando interuenit, antecedit ipsum vsum. Triplex distinctio Imperij re. spectu vsus.

Secundò, si accipiat pro actu voluntatis efficaci, ex quo sequitur executio: sic non distinguitur reipsa ab vsu actiuo. Et interdum neque ab electione; nempe quando electio respicit medium cum omnibus circumstantijs vt hęc & nunc exequendum. Idem enim actus est quo hęc & nunc volo fumere medicinam; & quo moueo membra ad eam fumendam; & quo vtor ipsdem membris & medicinã. Quatenus enim per illum actum volo medicinam hanc præ aliã, dicitur *Electio*: quatenus habet vim mouendi membra, dicitur *Imperium*. Vt verò membrorum motus iam actu ei iungitur, dicitur *Vsus actiuus* membrorum & medicinae. Priùs tamen naturã habet rationem imperij, quã habeat rationem vsus; nam habet vim mouendi antequam actu moueatur potentia executiua. Atqui non habet rationem vsus actiuui, nisi dum potentia executiua mouetur; vt rectè hęc D. Tho. ergo, &c.

Tertiò, Si nomen Imperij accipiat pro iudicio seu dictamine prudentia, quo praescribit quid agendum sit: sic imperium quoddam antecedit electionem, quoddam sequitur electionem, sed antecedit vsum. Nam iudicium sequens ex consilio, est dictamen prudentia quo prudentia dirigit electionem: vnde necessariò præcedit electionem. Quòd si in electione non sint determinatæ circumstantia, cum quibus medium est exequendum, vt tempus, locus, modus, &c. opus est alio iudicio, quo hęc determinentur: quod est necessarium ad prudentem vsum mediõrũ. Vnde hoc iudicium præcedit vsum, sed sequitur electionem.

ARTICVLVS IV.

Virum imperium & actus imperatus sint vnus actus?

13 **C**onclusio est, Imperium & actum imperatum in genere moris esse vnum actum, etsi alioqui ratione naturæ valdè differant.

Ratio est, quia in vtroque est eadem numero libertas (actus enim imperatus non est liber, nisi libertate actus imperantis) vterque eodem rationis dictamine dirigitur, in vtroque est eadem conformitas vel difformitas cum recta ratione, eadem ratio virtutis & vitij, honesti & turpis, meriti & demeriti, laudabilis & vituperabilis. Ratione tamen naturæ sunt valdè distincti: Alter enim est spiritalis, alter corporalis, vel saltem potentia genere distinctæ. Sicut anima & corpus sunt vnum numero viuens, etsi naturis valdè discrepent: eadem enim vitâ viuunt anima & viuunt corpus. Actus autè imperans se habet ad actum imperatum tamquam anima & vita.

Nomen Imperij accipitur hic pro actu voluntatis efficaci, non autem pro illa locutione intellectus; quia hæc locutio non efficit vnum actum cum actu imperato: sed hoc proprium est actui voluntatis.

Notandum Primò, Hæc esse intelligenda de actu imperato, qui tantum est imperatus, & non elicitus à voluntate: qui enim elicitus est à voluntate, quamuis sit imperatus alio actu, habet tamen propriam bonitatem & malitiam, & propriam libertatem; vt patet, quando quis vult in seipso excitare actum contritionis, vt reconcilietur Deo; actum charitatis, vt Deo placeat.

*Idem opus
externum
pendens à
diuersis vo-
luntatibus
imperanti-
bus potest ef-
se bonum, &
malum.*

Notandum Secundò, Quando quis imperat alteri, & ille ex imperio facit aliquid, illud opus externum comparari ad duplicem actum imperantem, & cum vtroque censeretur vnum actum in genere moris; vt patet cum quis dat eleemosynam per famulum. Illa enim eleemosynæ largitio, quatenus procedit à voluntate Domini, constituit vnum actum cum illa voluntate, à qua morali modo informatur: Vt verò procedit à voluntate famuli, est etiam vnus numero actus cum illius voluntate. Etsi enim famulus se habeat vt instrumentum Domini; tamen est instrumentum suâ ratione & libertate præditum. Hinc fieri potest, vt idem numero actus exterior sit bonus & malus, quatenus diuersis actibus voluntatis, à quibus procedit, informatur.

ARTICVLVS V.

Virum actus voluntatis imperetur?

15 **C**onclusio est, Actum voluntatis imperari posse. Ratio est, quia quicquid est in nostra potestate, potest nostro imperio fieri: atqui actus voluntatis sunt in nostra potestate. Idque verum est, siue loquamur de imperio, vt est locutio (potest enim voluntas excitare seipsam per locutionem vt amet, vt speret, &c.) siue vt est efficax volitio; nam actus voluntatis potest esse directè volitè alio actu.

Dices, Quando animus imperat sibi vt velit, iam vult; nisi enim vellet, non sibi imperaret vt vellet, vt inquit Aug. l. 8. Confess. c. 9. ergo frustra est illud imperium.

Respondeo Negandò consequentiam. Primò, Quia etiam si voluntas absolute nunc velit, amet, speret, doleat, potest tamen imperare, vt perfectius & ardentius hos actus præstet. Secundò, Quia qui sibi aliquem voluntatis actum imperat, iam vult quidem illum actum, non tamen hoc ipso illum habet, neque hoc ipso vult illud, quod per illum actum est volendum: Nam ex eo quod quis vult in se excitare amorem Dei, dolorem peccatorum, spem veniæ, non habet hoc ipso istos actus: neque expressè tendit in obiecta istorum actuum. Quare non frustra imperantur.

D V B I V M.

Quinam actus voluntatis dicantur imperati?

16 **R**espondeo, Omnes eos & solos dici imperatos, qui aliqua volitione antecedente, ex cuius vi sequuntur, voliti sunt. Patet, Quia hac sola ratione actus aliarum potentiarum dicuntur imperati à voluntate: ergo etiam actus voluntatis dicuntur ob hanc rationem imperati.

Hinc sequitur Primò, Actum voluntatis primum in quouis negotio non esse imperatum, vt docet D. Thom. ad 3. quia illum non antecedit alius actus voluntatis, ex cuius vi sequatur.

Secundò sequitur, actum cuiusvis virtutis non solum externum, sed etiam internum posse imperari à quavis virtute.

*Actus cuiusvis
virtutis
potest esse
imperatus
à quavis
virtute.*

Probatur, quia quicquid actus bonus potest esse directè volitè ex affectu cuiusvis virtutis (potest enim esse medium ad illam virtutem assequendam;) vt ex affectu charitatis in Deum potest quis velle quosvis bonos motus & affectus interiores virtutum, & quasvis operationes earum exteriores. Ex affectu temperantiæ potest quis excitare in se affectum charitatis, spei, fidei, religionis, & aliarum virtutum: quia hi omnes actus valent ad impetrandam temperantiâ. Idem dicendum de ceteris virtutibus, quia omnis virtus valet ad impetrandum augmentum cuiusvis virtutis. Quia tamen aliarum virtutum actus naturâ suâ ordinantur ad finem charitatis, scilicet ad placendum Deo; idè imperare alijs virtutibus, conuenit charitati vi intrinseca, & quasi naturaliter; ceteris virtutibus per extrinsecam voluntatis ordinationem; quatenus in potestate voluntatis est vt actibus aliarum virtutum, tamquam medijs ad consequendâ quamvis virtutem.

Aduerte tamen, esse magnum discrimen inter actus internos voluntatis & aliarum potentiarum. Quia actus voluntatis non sequuntur immediatè ex imperio voluntatis, sed opus est nouâ consideratione intellectus, vt proponatur illorum obiectum; quâ consideratione positâ, adhuc voluntas est libera, vt eliciat actum imperatum. Actus verò aliarum potentiarum sequuntur immediatè ex suis potentijs, posito imperio voluntatis; nec opus est noua consideratione intellectus. Hinc vterius fit vt actus imperati aliarum potentiarum contrahant nouam bonitatem vel malitiam ab actu imperante; actus autem imperati voluntatis minimè contrahant; vt infra dicitur.

*Aliter actus
interni vo-
luntatis,
aliter actus
aliarum po-
tentiarum
imperantur.*

ARTI-

ARTICVLVS VI.

Vtrum actus rationis imperetur.

18 **N**Otandum ex D. Thom. Actum rationis seu intellectus considerari posse vel secundum exercitium, vel secundum speciem. Rursus, secundum speciem considerari potest, vel ut est apprehensio obiecti, vel ut est iudicium de obiecto; idque vel euidens veritatis, vel obscure. Nunc Respondeo & Dico Primò, Exercitium actus intellectus potest imperari. Sic magister imperat discipulo, ut studeat, ut attendat, &c.

An & quando imperari possit actus intellectus, quoad exercitium?

Aduerte, hoc tantum esse verum, quando exercitium actus est in potestate voluntatis. Vnde illi actus intellectus qui à Deo immittuntur, vel apprehensio per imaginationem obiecto instinctu naturali ab intellectu eliciuntur, non possunt imperari. Quia non est in potestate nostra quibus visis tangamur, ut inquit D. August. aut quid nobis in mentem incidat. Quando tamen huiusmodi cogitationes aduertimus incidisse, possumus mentem ab illis declinare; nisi forte vehemens imaginatio illas assidue suggerat: tunc enim non nisi magno conatu & imperfectè id possumus. Nam conatu cessate, mox priores cogitationes redeunt.

An quoad speciem?

Dico Secundò, Apprehensio obiecti secundum suam speciem non cadit sub imperium voluntatis; quia non est ex arbitrio voluntatis, quod intellectus, canem v. g. sic potius apprehendat quam aliter: similiter equum, bouem: hoc enim pendet partim ab obiecto, partim à lumine intellectus, qui naturaliter format conceptum obiecto respondentem. Alioqui non est conceptus talis obiecti, sed alterius.

19 *Quid si obiectum sit euidens?*

Dico Tertio, Iudicium siue assensus, si obiectum sit euidens verum vel falsum, non subest imperio secundum speciem actus. Patet, quia intellectus tunc non potest nisi vno modo iudicare, scilicet assentiendo, si sit verum; vel dissentiendo, si sit falsum.

Si obscure?

Dico Quarto, Si obiectum non sit euidens, sed obscurum, assensus intellectus subest imperio voluntatis secundum speciem actus: ita ut possit assentire vel dissentire. Patet hoc in rebus fidei, & in multis sententijs Philosophorum vel Theologorum: in quibus ut assentias vel dissentias, affectus voluntatis magnam vim habet. Ratio est, quia facit ut tibi videatur verum, vel vero similis, quod alteri videtur falsum vel similitus falso.

Aduerte tamen, præter affectum debere suppetere vtrique aliquas rationes, quæ faciant obiectum verisimile, saltem in speciem. Si enim neutram in partem suppetat vlla ratio, voluntas non potest facere ut assentias vel dissentias; ut, stellas esse pares, vel impares.

D V B I V M.

Vtrum si vtrique sint rationes omnino pares, & tibi etiam pares videantur, possis alteri parti præ altera assentiri, solum quia sic placet.

20 *Quidam afferunt.*

Quidam putant id fieri posse, non solum quando vtraque pars videtur æquè probabilis, sed etiam quando altera videtur probabilior; tunc enim posse te reiecta parte quam iudicas pro-

babiliorem, assentiri alteri quam censeres minus probabilem.

Respondeo, Contrarium esse verius; nempe fieri non posse ut serio iudices esse verius id, in quo minor aut æqualis cernitur species veri.

Probatur Primò, nõ possumus alicui complexo assentiri, nisi sub ratione veri: ergo non possumus assentiri alteri parti præ altera, nisi eluceat in ea maior verisimilitudo, quam in altera. Consequentiã patet, quia id in quo est minor verisimilitudo, etsi absolute consideratum habeat sufficientem speciem veritatis; tamen comparatum ad alteram partem tamquam acceptandum præ illa, nullam habet: ac proinde intellectus non potest in illum præ altero ferri.

Non potest quis assentiri ei quod iudicat minus probabile.

Secundò, Quia experientia constat, dum volumus alicuius opinioni assentiri, non posse nos id statim præstare: sed primò inquirere rationes, cur illa sententia possit videri verisimilior.

Tertio, quia etsi rogati, cur hoc potius velimus quam aliud, interdum respondeamus, quia sic placet: numquam tamen rogati, cur hoc potius credamus quam illud, solemus respondere, quia sic placet: sed quia videtur verisimilior.

21 *Obiectiones soluntur.*

Obijcitur Primò, voluntas propositis duobus bonis, potest eligere id quod minus est, relicto eo quod ipsa iudicat esse melius; quia etsi sit melius, non tamen est necessarium, & minus illi sufficit ad præfens negotium: ergo similiter intellectus, propositis duabus propositionibus oppositis, poterit assentiri minus probabili tamquam verè, relicta eã quam iudicat probabiliorè: quia etsi sit probabilior, tamen rationes eius non cogunt intellectu.

Discrimen inter intellectum & voluntatè in modo tendendi in obiectum.

Respondeo Negando consequentiam. Est enim magnum discrimen inter intellectum respectu sui obiecti, & inter voluntatem respectu sui. Primò, Quia voluntas est potentia libera, nihilque necessariò vult, nisi illud, in quo est plenitudo boni. Intellectus autem non est potentia libera: sed necessariò assentitur cuius veritati proposita, si sit euidens. Si autem non sit euidens, non assentitur quidem necessariò; tamen non potest dissentire, nisi incipiat videri minus verisimile, quam oppositum. Deinde quando voluntas relicto meliore bono eligit deterius; potest in hoc eligendo considerare aliquam rationem boni, quam non considerat in altero; nempe quod sic ostendat se posse altero carere, sibi que id quod minus est, sufficere. Intellectus autem non potest in eo quod minus videtur probabile, inuenire aliquam rationem veri, seu assentiendi, quæ non sit in altero, quod iudicatur esse probabilior. Denique quia voluntas potest sic velle, quia sic placet; non tamen intellectus potest sic assentiri, quia sic placet.

Affectus facit ut minus probabile videatur probabile.

Obijcitur Secundò, Affectus sæpe facit, ut quis relicta opinione probabiliorè, sequatur minus probabilem: ergo homo pro arbitrio suo potest assentiri vtri maluerit. Respondeo; Affectus non potest facere ut serio assentiar minus probabili, tamquam veriori, nisi faciat illam quoque videri probabiliorè; ad quod sanè affectus magnam vim habet. Sicut enim facit aliquid videri longè melius, quam sit; ita etiam facit aliquid videri longè verius, quam sit: & hæc solà ratione, actus intellectus quoad assensum vel dissentum, subest arbitrio voluntatis.

Obijcitur Tertio, Possum sequi minus probabilem opinionem in praxi; relicta probabiliore;

liore; sed hoc fieri nequit, nisi iudicem illam ve-
riorem; ergo.

Respondeo Negando minorem: vt enim illam
sequar in praxi, sufficit vt iudicem illam proba-
bilem & verisimilem, & vt sciam me posse operari
secundum sententiã probabilem, vt infra dicitur,
q. 19. a. 6. dub. 7.

ARTICVLVS VII.

Utrum appetitus sensitui actus imperentur?

22
Passiones
animi, vt
ira, odium
&c. impera-
re possunt.

Respondeo & Dico Primò, Actus appetitûs
sensitui, vt ira, odium, concupiscentia, tri-
stitia, possunt imperari. Probatur, Quia volun-
tate aliquid absolute volente, vel nolente, sequi-
tur in phantasia apprehensio conformis, ex qua
ulterius sequitur motus in appetitu sensitui cõ-
formis. Et ratio est, quia cum appetitus inferior
non sit suapte naturã liber, necessariò sequitur
apprehensionem phantasiæ. Hæc autem necessariò
sequitur imperium voluntatis & intellectus.

Dices, Sæpè experimur non posse nos excitare
dolorem in parte inferiore, dum de peccatis vo-
lumus dolere: ergo appetitus inferior non neces-
sariò obedit.

Respondeo, si voluntas perfet, necessariò orie-
tur aliquis motus in appetitu inferiore; vt rectè
docet Caietanus: Hic tamen motus sæpè erit
valde remissus, nisi voluntas sit vehemens; quò
fit vt vix sentiat, præsertim cum notabilis spi-
rituum & sanguinis commotio ob aliquod impe-
dimentum non coniungitur.

23
Non pos-
sunt sem-
per tolli.

Dico Secundò, Motus appetitus sensitui non
semper possunt tolli imperio rationis & volunta-
tis, vt experientia docet. Hoc autem fit, quoties-
cumque non est in nostra potestate tollere ima-
ginationem, ex qua illa commotio oritur. Quod
tripliciter accidit. Primò, cum obiectum est præ-
sens & sensu percipitur. Secundò, Quando ima-
ginatio excitatur cum magna humorum & spiri-
tuum commotione, vt fit in subito terrore, subita
ira, &c. Tertiò, Quando ab aliqua causa extrin-
seca, vt ab Angelo, vel dæmone, imaginatio cie-
tur. His euentis, non potest voluntas omninò tol-
lere passionés excitatas; quia non potest tollere
imaginationem, ex qua necessariò sequuntur. Si-
cut enim non potest mouere appetitum inferio-
rem, nisi mediante imaginatione; ita neque po-
test eius motus tollere, nisi tollendo imagina-
tionem.

24
Possunt
tamen isti
motus red-
di ineffica-
ci.

Dico Tertiò, Est tamen in potestate volunta-
tis, quamdiu ratione vtitur, efficere vt isti motus
sint inefficaces, seu vt non prorumpant in actum
externum completum.

Probatur Primò, quia actio humana comple-
tur in actibus exterioribus: atqui completio ope-
rationis pertinet ad directionem superioris po-
tentia, vt docet D. Augustinus lib. 12. de Trinit.
c. 12. Non potest, inquit, peccatum efficaciter perpe-
trandum mente decerni, nisi illa mentis intentio, penes
quam summa potestas est membra in opus mouendi, vel
ab opere cohibendi, male actioni cedat & seruiat: Ita-
que necesse est, vt voluntas consentiat.

Secundò, Si passionés possent mouere membra
in opus tenitente voluntate, maxima esset inor-
dinatio in naturã humanã, & in Repub. Nam ho-

mo & in seipsum & in proximos gratisima sæpè
committeret absque culpã; vnde nec iuste pos-
set puniri.

Dixi, Completum, quia interdum imperfecti mo-
tus in parte genitali sequitur ex passione & ima-
ginatione; quæ pars non ita paret rationi vt cete-
ra membra. Cuius ratio est, quòd imaginatio de-
lectabilium tactûs maximè concitet spiritus, qui-
bus hæc pars potissimùm regitur, qui concitati
eam mouent. Reliquis partibus neque tanta copia
spirituû feruit, neq; illi spiritus concitantur ima-
ginatione operationis, eò quòd in illorum ope-
ratione non sit tanta voluptas.

Ex his patet, quomodo prauis motibus & cu-
piditatibus sit resistendum. Primò, Tollenda est
imaginatio, ex qua oriuntur, diuertendo illam ad
aliud; vt ad mortis, iudicij, inferni consideratio-
nem. Secundò, si sic tolli nequeat, fortiter id quod
proponitur, est voluntate repudiandũ tamquam
summum malum, æternam concilians miseriam.
Ex hac enim voluntate fiet, vt etiam phantasia
hoc tamquam malum apprehendat, vnde motus
ille prauus mitigabitur. Tertiò, implorandum est
diuinum auxiliũ; quia etiamsi voluntas suis viri-
bus possit aliquantulum resistere, tamen nisi di-
uinitus iuuetur, importunitate imaginationum
& motuum appetitus inferioris, tandem tædio
affecta trahitur in cõsensum. Quid enim superest,
Nisi vt quo adiuuante vincimus, eodem non opitulante,
vincamur? vt ait D. Leo.

ARTICVLVS VIII.

Utrum actus anima vegetantis imperentur?

Conclusio est, Hos actus non subdi imperio
rationis; vt sunt, concoctio, attractio, expul-
sio, retentio, assimilatio. Idem dicendum de
pulsu cordis & arteriarum, qui tamen motus sunt
ab anima sentiente.

Ratio est, Quia hi motus neq; sunt apprehensio
aliqua, neque sequuntur apprehensionem, sed vim
merè naturalem.

His etiam addi potest, neque actus sensuum
exteriorum subiacere voluntatis imperio, nisi
mediante motu locali, quo possunt applicari obie-
ctis, vel auerti, vel interposito medio impediri.
Ratio est, quia propositis obiectis, merè natura-
liter operantur, sicut vires rerum naturalium.
Intellectus autè & phantasia secundum se & im-
mediatè subiacent imperio voluntatis, quia se-
cundum se possunt applicari ad operandum abs-
que interuentu vllius alterius motus circa ipsos,
præter actum voluntatis.

ARTICVLVS IX.

Utrum actus membrorum exte- riorum imperentur?

Conclusio est, Actus membrorum subsunt
imperio rationis. Probat Diuus Thomas,
quia motus membrorum sunt à potentijs sen-
situius: atqui potentia sensituius subsunt imperio
rationis & voluntatis; ergo etiam motus mem-
brorum.

Dices,

Dices, Hæc ratio non videtur vera, nam motus manuum & pedum non fit per sensus, sed per potentiam motivam.

Resp. Etsi motus isti sint à potentia motiva, egent tamen sensuum directione; non enim recte fieri possunt, nisi sensuum cognitione dirigantur: & ita pendent à sensibus quoad directionem & modum, quo fiunt. Vnde recte sequitur, hos motus pendere ab imperio rationis & voluntatis, quoad directionem, & modum sui. Quod verò secundum substantiam suam ab imperio rationis pendeant, patet; tum quia modus quo isti motus fiunt, non distinguitur ab ipsorum substantia; tum quia toti fiunt à potentia motiva, quæ ad nutum parat voluntati.

28 Anima imperat corpori de possessione mens appetitui inferiori potest.

Ex his intelligi potest illud Aristot. 1. Polit. cap. 3. animam imperare corpori *δασποτικὴς*, id est, imperio herili: intellectum verò imperare appetitui sensitivo *πολιτικὴς καὶ βασιλικὴς*, nempe quia anima per intellectum & voluntatem sic imperat corpori, ut resistere nequeat; sed ad nutum parere debeat, tamquam mancipium, quod nullo modo potest imperio domini resistere, aut tergiversari: appetitui verò inferiori, sicut Magistratus civi, & Rex subdito, qui potest tergiversari. Etsi enim voluntate absolute volente, appetitus inferior utcumque pareat, tamen simul potest reniti per quosdam motus inefficaces, qui si durent, interdum faciunt rem videri tam suavem & commodam, ut voluntatem alliciant ad immutandum bonum propositum, & in consensum pertrahant.

Ratio huius discriminis est, quia membra non habent ullam functionem, nisi quæ intrinsicè & immediatè pendeat à vi motiva, quæ immediatè applicatur à voluntate. Vnde ad nutum parent, nisi corpus sit malè affectum; ut si desint spiritus, qui sunt motus instrumentum: appetitus autem inferior habet propriam operationem, ad quam naturaliter excitatur proposito obiecto, vnde non habet intrinsicam dependentiam à voluntate in suis operationibus, sicut neque sensus externi.

D V B I V M.

Quot genera actuum voluntariorum concurrant in quovis negotio, & quo ordine?

29 Caiet.

Aicetanus qu. 16. art. 4. enumerat duodecim, quidam alij quidecim. Sed reverà multi ex illis quos isti enumerant, non sunt necessarii, ut ex supra dictis colligi potest.

Pro responsione, Notandum est esse duos ordines actuum, ad quos omnes sunt referendi; scilicet ordinem intentionis & executionis.

Ad ordinem intentionis quinque actus sunt necessarii. Primus, Cognitio finis. Secundus, Intentio finis. Tertius, Consilium de medijs. Neque hic opus est imperio, quo ratio imperet consilium, neque electione quæ voluntas eligat consultare. Nam ex vi intentionis finis, intellectus naturaliter applicatur ad consultandum. Quartus, Iudicium de medio eligendo. Quintus, Electio; hic est ultimus in ordine intentionis. Damascenus lib. 2. cap. 22. post iudicium, ponit *ὑπόμνην*, deinde electionem. Per *ἔκλογην* videtur intelligere *Consensum*. Sed supra dictum est, *Consensum* non distingui re ab *Electio*. Vnde hic actus non est necessarius.

30 In ordine executionis, in quo primus actus est Imperium (accepto hoc nomine pro voluntate exequendi) quod imperium interdum distinguitur ab electione, nempe quando electio non complectitur omnes circumstantias, cum quibus opus est exequendum. Interdum verò non distinguitur nisi ratione, scilicet quando has circumstantias complectitur, ut supra dictum est. Damascenus videtur hoc imperium intelligere per *ἔκλογην*, id est, impetum: ponit enim *ἔκλογην* immediatè post electionem. Secundus, Est usus passivus, seu operatio potentie exequentis; nam usus actiuus non distinguitur ab imperio. Tertius, Est Adeptio finis: si tamen hæc adeptio per aliquem actum distinctum fiat. Quartus, fructio seu gaudium ex præsentia finis; & hic terminatur ordo executionis. Itaque in univèrsum novem species actuum sunt necessariae.

31 Series horum actuum facit unum numero peccatum ad confessionem.

Notandum Primò, Omnes actus qui sunt post intentionem, trahere bonitatem vel malitiam ex intentione, quia ex vi intentionis sequuntur. Ideo enim Consultatio est mortaliter bona, vel mala; quia procedit ex bona vel mala intentione. Idem dicendum de Iudicio, Electione, Imperio, Usu, Adeptione. Itaque tota hæc actuum series censetur unum numero peccatum in ordine ad confessionem. Vnde qui homicidium commisit, non tenetur dicere se intendisse, consultasse de medijs, iudicasse, elegisse, &c. Sed sufficit, dicat se commisisse homicidium: nisi forte aliquod medium aliàs per se illicitum interuenisset; ut si arte magica, vel operà alterius usus fuisset.

Notandum Secundò, In omni actu libero plures rationes actuum concurrere, sed tantum implicitè, quatenus vnus idemque actus implicitè super seipsum reflectitur, ut supra dictum est.

Q V Æ S T I O X V I I I.

De Bonitate & malitia actuum humanorum.

P

ostquam explicuit Diuus Thomas naturam actuum humanorum in genere, incipit hie agere de bonitate & malitia eorundem actuum. Quæstione quidem 18. de bonitate & malitia actuum humanorum, præscindendo ab internis & externis. Quæstione 19. de bonitate & malitia actuum interiorum vo-

luntatis. Quæstione 20. de bonitate & malitia actuum exteriorum. Quæstione 21. de quibusdam conditionibus actuum, quæ sequuntur bonitatem & malitiam; ut esse laudabile, vituperabile, meritum, demeritorium.